

ОБРАННЯ ЩОДО ОСОБИ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ, ПОВ'ЯЗАНОГО ІЗ ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ

Рішення про взяття особи під варту ухвалює слідчий суддя (під час досудового розслідування) чи суд (під час судового розгляду). При цьому прокурор у судовому засіданні зобов'язаний довести наявність 1) обґрунтованої підозри

у вчиненні саме цієї особою злочину та 2) наявності одного з ризиків (можливого ухилення особи від слідства, суду; знищення доказів; впливу на свідків, потерпілих; перешкоджання провадженню іншим чином; продовження злочинної діяльності), а також 3) недостатності застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризикам чи одному з них.

Сторона захисту (сама особа чи її захисник) можуть спростувати наведені стороною обвинувачення ризики своїми доказами – показаннями свідків (співробітників, сусідів, членів сім'ї тощо) про попередню добросовісну поведінку, довідками про наявність постійного місця проживання, роботи, навчання, характеристики з місця проживання, роботи або навчання тощо. Одночасно слід ставити питання про обрання запобіжного заходу, не пов'язаного з позбавленням волі, або взагалі доводити відсутність підстав для його застосування.

Слід пам'ятати, що закон зобов'язує слідчого суддю і суд при ухваленні рішення про застосування тримання під вартою як запобіжного заходу обов'язково зазначати розмір застави, сплата якої автоматично тягне за собою звільнення цієї особи з-під варту, крім випадку, коли йдеться про підозру у вчиненні насильницького злочину чи коли до особи вже обиралася застава як запобіжний захід у цьому ж провадженні і була нею порушена.

Питання про обрання запобіжного заходу повинно вирішуватись слідчим суддею чи судом лише у присутності особи, щодо якої вирішується це питання, крім випадку перебування її у міжнародному розшуку. При вирішенні питання про обрання запобіжних заходів особа вправі користуватись послугами захисника, давати пояснення і відмовитись їх надавати, подавати докази на спростування доводів прокурора, висловлювати свою позицію з обговорюваних питань, заявляти клопотання тощо.

На який строк може бути затримано особу без рішення суду?

Затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення без рішення суду не може тривати більше 72 годин.

СТРОКИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Тримання під вартою під час досудового розслідування визначається в ухвалі слідчого судді і не може перевищувати 60 днів. Особа вправі вимагати ухвалення рішення щодо тримання під вартою протягом коротшого строку. У подальшому строк

тримання під вартою може бути продовжений слідчим суддею за обґрунтованим поданням прокурора кожного разу на строк не більше шістдесяті днів. При цьому прокурор має навести і довести вкрай вагомий підстави для такого продовження.

У будь-якому разі сукупний строк тримання під вартою особи під час досудового розслідування не може перевищувати 6 місяців у провадженні щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості (санкція за які не перевищує 5 років позбавлення волі) та 12 місяців у провадженні щодо тяжких чи особливо тяжких злочинів (санкція за які перевищує 5 років позбавлення волі).

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

Портал Судова влада України www.court.gov.ua

Уповноважений Верховної ради України з прав людини www.ombudsman.gov.ua

Національна асоціація адвокатів України www.unba.org.ua

Координаційний центр з надання правової допомоги www.legalaid.gov.ua

Пам'ятайте, перед вчиненням будь-яких значущих юридичних дій варто отримати консультацію юриста.

Оновлено станом на 31.01.2016

Ця публікація була здійснена за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Проекту «Справедливе правосуддя».

ПРАВА ПІДОЗРЮВАНОВОГО І ОБВИНУВАЧЕНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У кримінальному процесі головним принципом є презумпція невинуватості особи.

«Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено поза розумним сумнівом у законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь...»

(ст. 62 Конституції України)

«Особа не несе відповідальності за відмову давати свідчення або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист...»

(ст. 63 Конституції України)

КОЛИ ОСОБА ВВАЖАЄТЬСЯ ПІДОЗРЮВАНОЮ?

Підозрюваним є особа, якій у визначеному законом порядку повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру,

однак його не вручено внаслідок не встановлення її місцезнаходження, проте вжито заходів для цього. Підозра має бути обґрунтованою.

Повідомлення про підозру має бути викладене у письмовій формі і містити: анкетні відомості про особу, найменування (номер) кримінального провадження, зміст підозри, правову кваліфікацію, стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення (час, місце, інші суттєві обставини), права підозрюваного, прізвище, посаду та підпис слідчого, прокурора, який здійснює повідомлення.

Повідомлення про підозру обов'язково повинно бути оголошено у випадках:

- затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення або безпосередньо після його вчинення;
- наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення;
- обрання щодо особи запобіжного заходу.

КОЛИ ОСОБА ВВАЖАЄТЬСЯ ОБВИНУВАЧЕНОЮ?

Особа набуває статусу обвинуваченого (підсудного) після направлення обвинувального акту щодо неї до суду для розгляду по суті. Обвинувальний акт повинен бути складений слідчим та затверджений прокурором або складений прокурором самостійно лише після ознайомлення підозрюваного та його захисника з матеріалами закінченого досудового розслідування.

ПРАВА ПІДОЗРЮВАНОВОГО/ОБВИНУВАЧЕНОГО

Підозрюваний, обвинувачений на перших стадіях кримінального провадження має такі права:

- знати, у чому його підозрюють чи обвинувачують;
- бути поінформованим про свої права та отримувати їх зрозуміле роз'яснення;
- користуватись рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів цією мовою або іншою мовою, якою особа володіє, користуватись, у разі необхідності, послугами перекладача за рахунок держави;
- підозрюваний, обвинувачений, який є іноземцем і тримається під вартою, має право на зустріч з представником

дипломатичної чи консульської установи своєї держави, яку йому зобов'язана забезпечити адміністрація місця ув'язнення;

- на першу вимогу мати захисника на свій вибір за власний кошт і конфіденційне побачення з ним до першого допиту чи опитування (а після цього - без обмеження їх кількості і тривалості), а у разі затримання - з моменту затримання;
- на отримання правової допомоги за рахунок держави у визначених законом випадках, у тому числі у зв'язку з відсутністю коштів на оплату послуг захисника;
- на присутність захисника під час допиту та участь в інших процесуальних діях;
- на відмову від захисника у будь-який момент провадження;
- мовчати щодо підозри проти нього чи обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання;
- давати пояснення, свідчення або у будь-який момент відмовитись їх давати;
- у разі затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою - на негайне повідомлення про це членів сім'ї, близьких родичів чи інших осіб на свій вибір і місце свого перебування;
- збирати і подавати докази.

ЯКІ СВІДЧЕННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ТА ОБВИНУВАЧЕНОГО МАЮТЬ ДОКАЗОВЕ ЗНАЧЕННЯ?

Важливо знати, що будь-які показання підозрюваного, які він давав слідчому чи прокурору під час досудового розслідування, за законом не мають апіорі доказового значення для суду. Суд може обґрунтовувати свої висновки виключно на показаннях, які він безпосередньо отримав під час судового засідання або наданих слідчому судді. Суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, отриманими слідчим або прокурором чи посилатися на них (ч. 4 ст. 95 КПК), якщо вони не знайшли свого підтвердження у суді.

Чому участь захисника у кримінальному провадженні є важливою?

Кожен, хто опинився перед загрозою кримінального обвинувачення, має право захищатись від нього самостійно або користуватися правовою допомогою адвоката. Участь захисника у кримінальному провадженні є важливим фактором

зменшення можливих маніпуляцій і зловживань слідчих, прокурорів і навіть суду.

Ще важливішою є участь захисника у ситуації затримання і взяття особи під варту, коли вона обмежена у можливостях зібрати докази і може зазнати жорстокого поводження. У таких випадках захисник знає, як правильно діяти, може оприлюднити інформацію про факт застосування недозволених методів слідства, оскаржити до слідчого судді, суду застосування заходів забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжних, доводити безпідставність висунутої підозри, оскаржити відповідні рішення, дії і бездіяльність слідчого, прокурора, подбати про належну фіксацію доказів, тобто має процесуальні можливості ефективно захищати інтереси свого клієнта.

Важливою гарантією захисту особи є закріплене у законі право на конфіденційне побачення із захисником до першого допиту.

Для затриманих осіб таке право виникає вже з моменту затримання. Якщо працівник міліції, слідчий, прокурор порушили цю вимогу і за наявності заяви про необхідність побачення із захисником опитали чи допитали особу без участі захисника, то у процесі судового розгляду будь-яка інформація, здобута у такий спосіб, повинна визнаватися судом недопустимим доказом.

Участь захисника є обов'язковою у кримінальному провадженні:

- при обвинуваченні у скоєнні особливо тяжких злочинів (за вчинення яких передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад 10 років або довічне позбавлення волі) - з моменту набуття особою статусу підозрюваного;
- щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років - з моменту встановлення цього факту чи усунення сумніву, що особа повнолітня;
- щодо осіб, які не володіють мовою, якою ведеться провадження - з моменту встановлення цього факту;
- щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, - з моменту прийняття відповідного процесуального рішення;
- у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості - з моменту ініціювання укладення такої угоди.